

Прилог бр. 2.

ВАЖНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ У ВЕЗИ СА ПОПИСОМ

Зашто је за нас важан попис становништва?

По нашем мишљењу, престиж, политичка тежина, као и самопоуздање и вера у будућност неке националне мањине у многоме зависи од њене бројности и кретања те бројности исказане приликом пописа становништва. Од свега тога донекле зависи и њена преговарачка позиција када се треба изборити за права и средства потребна за неговање културе, језика, традиција или одржавање сопствених установа. Према последњем попису становништва из 2011. године, укупни број оних који су се изјаснили да су (и) српске националности, (и) српског матерњег језика или да користе (и) српски језик у породици или кругу пријатеља износио је 10.038 особа. Стога, на основу горенаведених аргумената, није нам свеједно да ли ће приликом предстојећег пописа ова цифра бити умањена, да ли ће стагнирати, или се чак и повећати.

Поред тога, у насељима се избори за мањинску самоуправу на локалном нивоу распisuју аутоматски само ако је број припадника мањине (Срба) у насељу приликом последњег пописа био најмање 25. Овде се узимају у обзир само они који су се по националности на првом или другом месту изјаснили као Срби (питања 12.1. и 12.2. у упитнику о личним подацима). Дакле, ако се неко изјасни да му је матерњи језик српски или да користи српски језик у породици, а не изјасни се да је српске националности на првом или другом месту, онда се он не урачунава у збир који треба да достигне минимум 25 особа. Није мали број оних насеља у којима имамо успешне месне српске мањинске самоуправе а број наших припадника је поприлично опао, па у тим насељима треба да се обрати посебна пажња да не доведемо под знак питања опстанак ове важне наше установе, због евентуалног даљег пада нашег живља приликом предстојећег пописа становништва.

Када се одржава попис становништва?

Попис становништва у Мађарској се одржава у три етапе:

- 1) **1–16. октобра 2022. године** попис се врши преко интернета самопописивањем домаћинства.
- 2) **17. октобра – 20. новембра 2022. године** пописивање врше пописивачи које ангажују бележници, градоначелнички уреди, као локални органи пописа. Пописују се домаћинства која се нису „самопописала“ преко интернета, у претходној етапи.
- 3) **21 – 28. новембра 2022.** Они који по закону треба да се попишу, а из било којих разлога су изостали током претходне две етапе, у овом периоду могу да се јаве код бележника и затраже да се попишу.

На кога се односи попис (кога треба пописати)?

Пописују се мађарски држављани који живе у Мађарској. Према ставу Централног статистичког завода Мађарске, уколико неки мађарски држављанин учи или ради у иностранству, али доста често (рецимо, годишње више пута) се враћа у Мађарску, пожељно је да се попише приликом пописа (и) у Мађарској. Све је више српских породица у Мађарској чији неки члан студира или ради у Европи. Важно је да се и они попишу и изјасне о својој српској националној припадности.

У складу са међународним стандардима, **такође се пописују и страни држављани** који најмање већ три месеца бораве у Мађарској (нпр. ученици, студенти, запослени у Мађарској и њихови чланови породице који живе у Мађарској).

У Мађарској је релативно велик број Срба са територије бивше Југославије који су примили мађарско држављанство, или га пак немају, али имају боравак, усељење и ту уче, студирају, раде, па је због тога веома важно да се и они одазову овој обавези, попишу и изјасне о својој српској националности (народности).

У сваком домаћинству се пописују сви који тамо живе, без обзира на правну основу становања у стану, чак и они који су негде другде пријављени, али ту станују (чланови породице, подстанари, сустанари и они који без неке правне основе, де факто, живе у стану).

Учешће на попису је обавезно за горе наведене категорије становништва.

Како се врши попис?

- 1) **У првој етапи попис** се врши преко интернета. Свако домаћинство које подлеже попису требало је последње недеље септембра да добије у писму од Централног статистичког завода Мађарске шифру којом се може „улоговати“ преко интернета и самостално попунити упитник. Треба припазити да се сачува писмо (шифра). Уколико се писмо (шифра) изгуби, постоји могућност да преко е-капије члан домаћинства или рођак, чак и познаник, затражи да се изнова добије шифра. За сваки стан треба попунити један упитник, а за особе које де факто живе у стану (кући) толико упитника колико особа живи у стану. Ради информације, како би се видела питања и њихова тумачења, **прикључили смо упитник на мађарском и његов превод на српски језик**. *Преко интернета нема могућности да се упитник попуни на језицима мањина (нпр. на српском). Упитник се попуњава на мађарском или енглеском. Ми смо доставили службено прихваћен превод упитника као помагало, да би се разумела питања и пронашли адекватни одговори.* При електронском попуњавању, информације и техничку помоћ могу пружити месне српске самоуправе и организације, односно можете да се обратите и Канцеларији Самоуправе Срба у Мађарској. По нашој оцени, добро би било да се што више наших домаћинстава попише у првој етапи, путем интернета, уз помоћ људи из наших установа и организација.
- 2) **У другој етапи попис** врше пописивачи које су ангажовале локалне општинске власти. Они се најављују и долазе на стан домаћинствима која се у првој етапи нису самопописала. Уз помоћ чланова домаћинства попуњавају упитнике на таблетима, електронски. Пописано домаћинство треба да овери унете податке. *На таблети пописивач попуњава упитник на мађарском језику (на таблети постоји и енглеска верзија). Службени српски превод упитника смо приложили као помагало да би се разумела питања и да би се пронашао адекватан одговор.* При оваквом начину пописа могу настати језички проблеми у случају породица које не знају мађарски или се слабо користе мађарским језиком. Такође, при ранијим пописима се дешавало (према притужбама наших људи) да су пописивачи код питања о народности аутоматски уписивали мађарску, или и мађарску националност, поред стварне мањинске припадности упитаника. Месне мањинске самоуправе су имале могућност да делегирају припаднике мањина као пописиваче. Према нашем искуству, у нашем случају није у довољној мери искоришћена ова могућност. Због свега тога треба припазити да се рубрике о националној припадности, матерњем језику, употребљаваном језику и вероисповести на одговарајући начин попуне.
- 3) **Ако је неко изостао из прве и друге етапе пописа**, а требало би да буде пописан, има могућност да се обрати бележнику и да се онда попис његовог домаћинства (стана и чланова) изврши у градоначелничком уреду. Претпостављамо да особе које се често селе или су досељеници из иностранства могу лакше да изостану из државне евиденције, па

и из пописа. Нама је интерес да се што више припадника српске народности попише и зато треба обратити пажњу да се попишу и они који су случајно изостали из прве две етапе пописа.

Која питања су у вези са националношћу и вероисповешћу? Како одговорити на та питања?

Овом темом бави се и више питања у Упитнику.

Упитник о личним подацима: Питање бр. 12.1: Које сте националне припадности? Овде упитник нуди унапред „одштампаних“ 14 одговора (13 законом признатих мањина по абecedном редоследу и мађарску националност истакнуту на првом месту). Треба означити једну од њих (нпр. „српска“). Ко не припада ни једној од ових 14, може да упише своју, од ових различиту националност. При овом питању није реч о држављанству, него о етничкој припадности, значи о томе да, по осећању (идентитету), којој нацији, односно, националној мањини у Мађарској припада упитаник. Природно је да особе пореклом из српских породица, односно, које се поистовећују са српском заједницом означе српску народност.

Упитник о личним подацима: Питање бр. 12.2: Да ли поред претходно наведене националне припадности припадате и некој другој народности? Овде је такође понуђено унапред 14 могућих националности, односно, постоји могућност да се упише нека од ових различита народност. Питање је унето у упитник с обзиром на особе чији идентитет није једнозначан, те поред идентитета наведеног у одговору на претходно питање (нпр. доминантни мађарски идентитет), осећају на неки начин и припадност некој мањинској националној заједници. То могу бити деца из мешовитог брака, чланови национално мешовите породице, брачни другови припадника мањина, људи (даљим) пореклом припадници мањине, или на неки начин укључени у мањинску (српску) заједницу, нпр. преко школе, фолклорног друштва итд.

Упитник о личним подацима: Питање 13.1: Који је Ваш матерњи језик? Овде је опет понуђен унапред 13+1 језик, с тим да је ромски у две варијанте. Могу да се означе један или два понуђена одговора. Ако се матерњи језик (један или два одговора) упитаника не налази међу понуђенима, он се може уписати (они се могу уписати). Могућност два одговора је отворена због мешовитих бракова, односно мешовитих породица. Савремено тумачење матерњег језика не ограничава се само на језик мајке (матере), него може да значи и доминантан језик или језик за који се емотивно везује упитаник. Сматрамо важним да се и у случају мешовитих породица где је мајка друге (рецимо мађарске) националности, код матерњег језика детета означи и мањински (српски) језик.

Упитник о личним подацима: Питање 13.2: Који језик обично користите у породици и у кругу пријатеља? Овде је опет понуђен 13+1 језик, као и могућност уписивања једног или два сасвим друга језика, уколико се коришћени језик (језици) не налази међу унапред наведеним. Ту, као и код претходног питања, постоји могућност означавања и два унапред наведена језика. Уколико неко ређе или чешће користи у школи, удружењу, фолклорном друштву, породици, са пријатељима, познаницима у Мађарској или из матичне земље мањински (српски) језик, онда предлажемо да се то обавезно наведе, да се означи и мањински језик, без обзира на националну припадност или матерњи језик упитаника. Наиме, из ових одговора се може проценити колики је потенцијални број људи везаних на неки начин за мањинску заједницу, културу, односно оних који су потенцијални потрошачи мањинске културне продукције или школских услуга.

Упитник о личним подацима: Питање 14: Којој верској заједници, вероисповести припадате? Овде нема унапред понуђених одговора, него упитаници сами треба да упишу верску заједницу којој припадају. Када се почну уписивати слова, понудиће се аутоматски одговори са тим

почетним словима и треба одабрати адекватан одговор. У програму се налази стотинак назива религија, верских заједница. Према нашем мишљењу, у случају српске православне вере није довољно навести да је вероисповест православна (ortodox, görög-keleti, pravosláv), него је важно да се увек напише конкретно „**szerb ortodox**“, па ће се на тај начин избећи евентуалне недоумице и грешке при сабирању и утврђивању укупних података о вероисповести. Питање је тако формулисано да се не треба изјашњавати о томе у којој форми и колико је неко религиозан, него којој верској заједници припада по осећању или „чланству.“

Како се поштује сензитивност (осетљивост) података о националној припадности или вероисповести?

Сва претходна питања (12.1, 12.2, 13.1, 13.2. и 14) спадају у категорију тзв. сензитивних питања, исто као и питања о здравственом стању. На оваква питања није обавезно одговорити. Ако се да одговор, онда пописивачи и они који у Централном статистичком заводу обрађују упитнике треба да поступају са тим подацима по најстрожим европским прописима о заштити личних података, што подразумева потпуну њихову поверљивост. Након годину дана одговори на питања ће се трајно одвојити од података помоћу којих би се могла идентификовати личност упитаника (име и презиме, адреса).

Иако није обавезно одговорити на ова питања, мишљења смо из горе наведених разлога да је елементарни интерес наше заједнице, уопште припадника српске националности, да се одговори на ова питања. И сам Централни статистички завод сматра важним да се добију што уверљивији подаци о народностима и зато позива становништво да одговори на ова питања и да се што више њих изјасне о својој припадности.

Како могу припадници мањине да постану званични пописивачи?

У местима у којима су припадници српске заједнице више сконцентрисани у неким деловима насеља (то су пре свега мисли на провинцијска насеља традиционално настањена Србима) корисно је ако међу пописивачима у овим окрузима буду и припадници српске народности који говоре српски и који познају наше породице.

Према важећим правним прописима, локални органи задужени за организовање пописа дужни су били да сарађују са месним мањинским самоуправама и да укључе међу пописиваче и припаднике мањина. Према нашем искуству, у многим местима овоме није ни са једне стране посвећена дужна пажња, али можда још увек није касно да се у неким за нас важним насељима то надокнади и да месна српска самоуправа покуша делегирати некога међу пописиваче. Такође, ако већ има припадника мањине међу пописивачима али без питања мањинске самоуправе, онда мањинска самоуправа би требало да са том особом успостави контакт и сарадњу. Молимо заинтересоване месне српске самоуправе да нам се јаве како бисмо им могли послати формулар за пријаву за пописивача и остале информације. (Будући пописивач треба да заврши краћи курс, а иначе његов рад се и скромно плаћа.)

У чему и како могу и треба мањинске самоуправе, организације и установе да помогну при попису становништва?

Мањинске самоуправе и организације треба да помно прате ток пописа и да пруже помоћ нашим породицама да би се у што већем броју и што лакше могле изјаснити о својој припадности, матерњем језику, вероисповести итд. Оне могу да буду у контакту са нашим породицама и да организују техничку и информативну помоћ њима, пре свега при самопопуњавању упитника преко интернета у првој етапи пописа, односно при ангажовању

пописивача припадника српске народности. Уколико приметите неку неправилност, штетну појаву по изјашњавање о припадности нашој народности, то треба одмах да нам јаве, односно документују.

Будимпешта, 30. септембар 2022.

Самоуправа Срба у Мађарској